

Gemeente Breda
Dienst Welzijn

Catharinastraat 28
Postbus 90.156
4800 RH Breda

Inlichtingen: Archeologie 076 - 242123

Monumentenzorg 076 - 242428

Een middeleeuws klooster in Breda.

Archeologen aan het werk in de Catharinastraat te Breda

Archeologisch en bouwhistorisch onderzoek in de Catharinastraat

In 1990 moest het pand Catharinastraat 87 plaats maken voor nieuwbouw. Voor en na de sloop heeft de afdeling archeologie van de gemeente Breda er opgravingen uitgevoerd en onderzoek gedaan naar de bouwgeschiedenis. Tijdens dit onderzoek kwamen tot ieders verrassing metershoge resten te voorschijn van een middeleeuws huis, maar ook van een klooster uit de 15de eeuw, waarvan het bestaan tot dan toe vrijwel onbekend was. Na de opgraving zijn de westgevel van het woonhuis en een deel van het klooster bewaard gebleven, gerestaureerd en nu nog steeds te zien in de nieuwbouw.

De Catharinastraat

De Catharinastraat bestaat waarschijnlijk sinds 1250 en is een van de vroegste straten van de binnenstad van Breda. Bij de opgraving zijn sporen en fundamenteën gevonden van de oudste huizen langs deze straat. Oorspronkelijk waren deze huizen helemaal van

hout gebouwd. Latere houten huizen stonden op een bakstenen fundament en tenslotte werd er alleen maar in baksteen gebouwd. Al deze huizen hadden een vloer van aangestampte leem. De huizen waren klein en hadden maar een vertrek; vandaar dat ze kamerwoningen worden genoemd.

geconserveerde resten van de kloostergang
en de zijgevel van het middeleeuws woonhuis

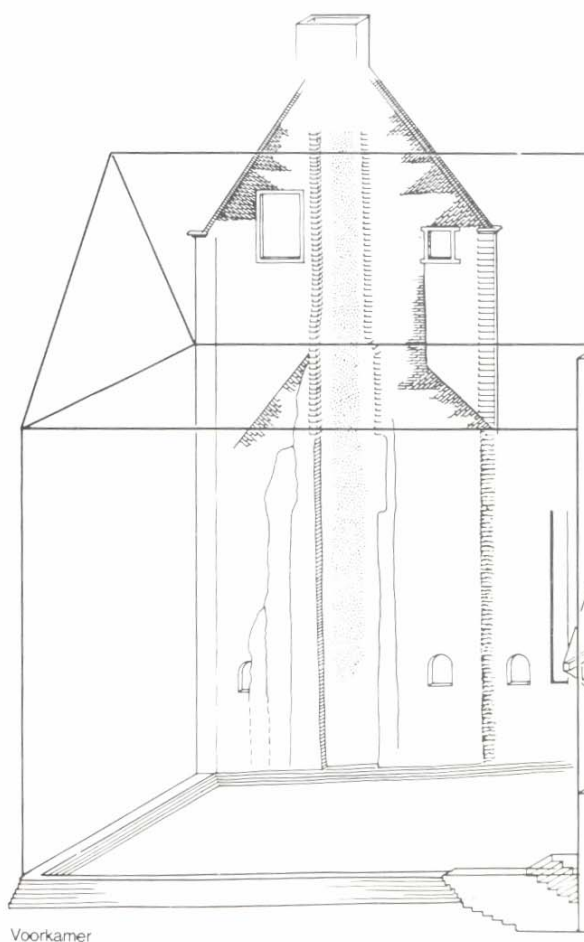
Tussen 1350 en 1400 werd de kamerwoning op de plaats van het latere pand no. 87 uitgebreid met een aanbouw. Het aldus ontstane huis had nu een voor- en achterkamer, die van elkaar gescheiden waren door een massieve muur met een grote haard, de zgn. brandmuur. De achterkamer was een 'opkamer' met daaronder een half ondergrondse kelder. In de bewaard gebleven zijmuur zijn de zgn. muursleuven zichtbaar, waar oorspronkelijk de balken van het houtskelet in stonden die de vloeren en de kap droegen. Verder zijn er opvallend veel nissen in de muur aanwezig, waarvan sommige gebruikt werden om er kaarsen in te zetten voor de verlichting van de kamers.

Het klooster

Omstreeks 1430 liet Johanna van Polanen, echtgenote van Engelbrecht van Nassau, Heer van Breda, aan de Catharinastraat een kloostercomplex bouwen. Bij het onderzoek zijn resten van dit klooster teruggevonden. Historisch is erg weinig bekend over deze kloosterstichting. Tot voor kort werd zelfs gedacht dat het bewuste project nooit door- gang had gevonden, of dat het beperkt was gebleven tot de bouw van een kerk: de tegenwoordige Waalse Kerk. Voor de bouw van deze kerk liet Johanna van Polanen in 1429 drie huizen aankopen en slopen. Resten van deze huizen zijn tijdens opgravingen in 1981 en 1982 in de Waalse Kerk teruggevonden.

Engelbrecht van Nassau en Johanna van Polanen, grafmonument in de kooromgang van de Grote Kerk te Breda

Het bouwhistorisch en archeologisch onderzoek heeft nu echter aangetoond dat het klooster wel degelijk heeft bestaan. Pal achter het middeleeuwse woonhuis vonden resten terug van de oostelijke kloostergang met enkele aangrenzende vertrekken. Een gedeelte van de muur met de doorgang naar het zuidelijke deel van de kloostergang en een muurnis waren opgenomen in de latere bebouwing. Ze zijn zodoende metershoog bewaard gebleven.

Een groot gedeelte van het kloostercomplex lag waarschijnlijk ten noorden van de Waalse Kerk, op de plaats van het huidige begijnhof. Misschien is dit niet toevallig.

Toen de begijnen hier in 1535 kwamen wonen, bestond het klooster weliswaar al lang niet meer, maar waren er waarschijnlijk nog delen van het complex overeind gebleven, die benut werden voor hun huisvesting. Zij kregen in elk geval ook de (Waalse) kerk in gebruik.

De latere bebouwing

Na de opheffing van het klooster werden de gebouwen op het perceel 87 snel gesloopt, de doorgangen werden dichtgemetseld en de vrijgekomen ruimte opnieuw bebouwd. In 1534 woedde er in Breda een grote stadsbrand, die

ook in dit deel van de stad grote schade heeft aangericht. De bebouwing die hier stond, brandde gedeeltelijk af. In 1560 werd het nog steeds braak liggende perceel 87 opgekocht door de kanunnik van Renesse die er in de daaropvolgende jaren een groot, nieuw huis met inrijpoort aan de straat bouwde. In 1625 werd het huis opnieuw verbouwd en samen met de panden Catharinastraat 89 en 91 in gebruik genomen als klooster door de Paters Capucijnen.

De restauratie

Delen van het middeleeuwse woonhuis en van de kloostergang zijn bewaard gebleven en in opdracht van de gemeente Breda gerestaureerd. De muren zijn te bezichtigen door een glazen wand in de brandgang van het nieuwe pand Catharinastraat 87. De brandgang zelf valt voor een deel samen met de vroegere kloostergang. De huidige vloer ligt hier op het oorspronkelijke kloosterniveau en ontleent ook het visgraatmotief aan z'n historische voorganger.

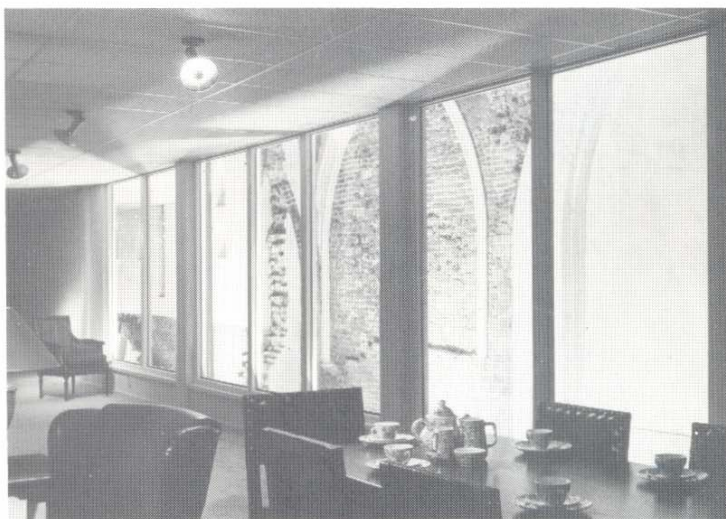
Van 19 tot 30 maart loopt er in de nieuwbouw Catharinastraat 87 een kleine tentoonstelling over het archeologisch en bouwhistorisch onderzoek. Aansluitend daarop is de tentoonstelling de hele maand april te bezichtigen in het Gemeentelijk Informatiecentrum, Reigerstraat 16

In de muur zijn de doorgang naar de zuidelijke kloostergang en ondiepe muurnis aanwezig. In de doorgang is nog goed zichtbaar hoe deze in 1535 volledig is dichtgemetseld door de begijnen.

Tijdens de restauratie zijn alleen de muurvlakken die vroeger zichtbaar waren, opnieuw bepleisterd. Het ruw gelaten metselwerk was verborgen achter de nu verdwenen gewelven van de kloostergang, of het dateert uit latere perioden. Sporen van beschildering met gele, zwarte en rode verf zijn op resten van de oude bepleis-

tering bewaard gebleven. Opvallend is de overeenkomst in de kleurafwerking en de profilering bij het steenwerk tussen deze kloosterresten en de Waalse Kerk.

Links van de kloosterresten bevindt zich de westgevel van het middeleeuwse huis. Het gedeelte van de muur boven het oorspronkelijke vloerniveau is ook hier opnieuw bepleisterd. Onder dit vloerniveau bevinden zich resten van de kelder van het huis. In de muur zijn ook de zgn. kaarsnissen goed zichtbaar

Delen van de kloostergang en het woonhuis, bewaard in de nieuwbouw Catharinastraat 87

Sinds 1983 voert de afdeling archeologie van gemeente Breda opgravingen uit in de historische binnenstad. Bij dit onderzoek documenteren de archeologen sporen uit het verleden die in de bodem bewaard zijn gebleven en die door nieuwbouw verloren dreigen te gaan. Daarnaast wordt sinds kort ook bouwhistorisch

onderzoek uitgevoerd in panden die gesloopt of verbouwd zullen worden.

In het kader van het monumentenbeleid kan het bouwhistorisch onderzoek tevens gegevens aandragen voor een zorgvuldige en verantwoorde uitvoering van restauratieprojecten.

Het archeologisch en bouwhistorisch onderzoek is een onderdeel van het beleid van de gemeente Breda om haar cultuurhistorisch erfgoed te beheren en het historisch karakter van de stad te behouden. Ook de presentatie van de resultaten maakt deel uit van dit beleid.

Colofon:

TEKST:

G. van den Eynde /
E. van Ginkel

FOTO'S:

Afdeling archeologie
Breda

R. ter Veer / D. Hoeks

ILLUSTRATIE:

J. E. Dilz
VORMGEVING:

J.O.S. Breda

DRUK:

Salsedo Breda

Maart 1991

oplage 1000

